

Pitanja savremene orijentalistike u Jugoslaviji

II

METODI OBJAVLJIVANJA ORIJENTALNIH IZVORA (2)

PITANJA OBNOVE KADROVA

Zaključci Drugog naučnog savetovanja jugoslovenskih orijentalista i istoričara
15–16. decembar 1986.

Na Prvom savetovanju orijentalista i istoričara koje je održano u Beogradu 21. i 22. aprila 1986. godine donesena je odluka da se nastave razgovori o pitanjima orijentalne filologije i istorije jugoslovenskih naroda pod turskom vlašću. Drugo savetovanje je održano u Beogradu, u organizaciji Balkanološkog instituta SANU, 15. i 16. decembra 1986. godine, i na njemu je završena rasprava o metodima objavljivanja orijentalnih izvora. Pored toga, pokrenuto je pitanje obnove naučnih kadrova iz oblasti orijentalistike u Jugoslaviji. Na ovom savetovanju su učestvovali: akademik Branislav Đurđev, akademik Radovan Samardžić (predsednik), dopisni član SANU Mitar Pešikan, prof. dr Ignac Voje, prof. dr Aleksandar Stojanovski, prof. dr Andrej Andrejević, prof. dr Darko Tanasković, dr Dušanka Bojanić, dr Radmila Tričković, mr Ahmed Aličić, mr Nenad Moaćanin i Ljubodrag Ristić.

Učesnici ovog savetovanja poverili su akademiku Radovanu Samardžiću i sekretaru savetovanja Ljubodragu Ristiću da rediguju i objave prečišćen tekst zaključaka.

ZAKLJUČCI

Drugog naučnog savetovanja jugoslovenskih orijentalista i istoričara koje je održano u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti u Beogradu 15. i 16. decembra 1986. godine.

Narativni izvori

Potrebno je da jedna komisija koju će obrazovati Orijentalni institut u Sarajevu sačini spisak onih narativnih izvora koje odmah treba uzeti u razmatranje radi objavljivanja, a zatim, unutar tog spiska, izvršiti klasifikaciju:

— na one izvore koje treba objaviti kritički, tj. sa originalom i prevodom i iscrpnim naučnim aparatom;

— na one izvore koje treba objaviti u celini, ali samo u prevodu i s dovoljnim filološkim i istorijskim komentarima i registrima;

— na one izvore koje treba objavljivati fragmentarno, uzimajući vesti prema njihovom značaju, a u prvom redu prema tome da li se odnose na jugoslovenske zemlje i ljude.

Treba naglasiti da kao narativne izvore treba uzimati, i na sličan ih način objavljivati, dnevnike turskih vojnih pohoda. Prilikom izdavanja ovih dnevnika treba obratiti posebnu pažnju na potrebu što tačnije i što preciznije transkripcije ličnih imena i geografskih naziva s potrebnim tumačenjima.

Prilikom objavljivanja narativnih izvora nikako ne bi trebalo, ukoliko se vrši izbor, uzimati samo one vesti koje se odnose na današnju jugoslovensku teritoriju nego sve one odlomke koji su od značaja za celinu Osmanskog Carstva, pa prema tome i za prilike u jugoslovenskim zemljama. Pojedine velikodostojnike jugoslovenskog porekla trebalo bi pratiti i u drugim sredinama.

Sidžili

Sidžile treba smatrati za najvažnije izvore za unutrašnju istoriju u Turskom Carstvu i za svakidašnji život njenog stanovništva. Zbog toga treba prethodno učiniti napor da se popišu originali i sačini bibliografija do sada objavljenih sidžila s preciznim podacima o tome do koje mere ta izdanja zadovoljavaju naučne kriterijume.

Pojedine sidžile treba objavljivati u celini, tj. ne vršeći nikakav izbor, jer su u pitanju sudski zapisnici čija sadržina može pobuditi najraznovrsnija naučna interesovanja. Sidžile treba objavljivati u prevodu, s naslovnim registom i nužnim diplomatskim podacima (mesto, datum, strana originala itd).

Ovi prevodi treba da budu snabdeveni potrebnim filološkim i istorijskim komentarima.

Filološki komentari treba da uspostave vezu između originala i prevoda, s posebnim ciljem da ukažu na pojedine prevodiočeve dileme i rešenja.

Istorijski komentari treba da razjasne što veći broj malo poznatih podataka iz raznih oblasti istorije, a ne da rasvetljavaju dovoljno poznate činjenice.

Naslovne regeste treba prevesti na jedan od velikih stranih jezika i ujedno štampati na kraju knjige.

Registri treba da obuhvate lična imena, geografske nazive i stvari.

Muhime defteri

Ove dokumente treba objavljivati u prevodu s naslovnim registom. Muhime deftere treba objavljivati u izboru držeći se kriterijuma da se odnose na jugoslovenske zemlje.

Uz prevode dokumenata treba dati i obimne komentare filološkog i istorijskog karaktera koji će zameniti originale.

Svakom izdanju treba priložiti faksimile najvažnijih dokumenata.

Naročito treba nastojati da se objave oni muhime defteri koji se odnose na periode o kojima nema dovoljno druge građe (budući da su to predlošci diplomatskih akata).

Slično muhime defterima treba objavljivati i drugu arhivsku građu turskih arhiva.

Vakuf-name

Bibliografski popisati objavljene i neobjavljene vakuf-name, pri čemu treba izdvojiti one koje ne treba ponovo publikovati.

Vakuf-name treba objavljivati u celini bez obzira na teritoriju na koju se odnose.

Vakuf-name treba objavljivati u prevodu s komentarima filološkog i istorijskog karaktera slično postupku primenjenom prilikom izdavanja katastarskih deftera.

Svako izdanje jedne vakuf-name treba da sadrži i njen faksimil. Ukoliko priređivač ima dilema sa čitanjem, treba da ih navede u komentaru s latiničnom transkripcijom onog odeljka koji zadržava pod znakom pitanja.

Izdanja vakuf-nama treba snabdeti i registrima u koje će, pored ostalog, ući i sva lična imena.

Kritička obrada jedne vakuf-name pretpostavlja donošenje podataka o izvoru, o eventualnim izdanjima, o fondovima mikrofilmova itd.

Epigrafski spomenici

Pod epigrafskim spomenicima treba podrazumevati natpise na javnim građevinama i nadgrobnim spomenicima i zapise na knjigama, dokumentima, oružju, zastavama i dr. Ovdje se mogu uvrstiti heraldički znaci i numizmatički predmeti.

Kao preduslov objavljivanja epigrafskih spomenika treba preduzeti stručno evidentiranje na prvom mestu muslimanskih grobalja u Jugoslaviji, a zatim i ostalih spomenika i predmeta izučavanja.

Epigrafske spomenike treba doslovno preneti arapskim alfabetom i uz to dati prevod na jedan od jugoslovenskih jezika. Ovo izdanje treba propratiti komentarom o samom spomeniku, mestu gde se nalazi, ličnosti ili događaju na koje se zapis ili natpis odnosi, piscu zapisa ili natpisa i sve potrebne hronološke odrednice.

Turski izvori za istoriju XIX i XX veka

Fondovi dokumenata turskog porekla razlikuju se od ranijih počevši od 1839. godine kad je počela evropeizacija turske administracije, odnosno od 1865. godine kad je sprovedena provincijska reforma koja je posebno izmenila stanje u Bosni i Hercegovini. Kako se ovi dokumenti javljaju u velikom broju, nemoguće je preduzeti njihovo objavljivanje u masi, nego treba vršiti izbor prema događajima ili periodima. S obzirom na veliku količinu ovih izvora, neke dokumente treba davati u celini, neke u skraćenom obliku, a neke u vidu prepričavanja. Potpuno izostavljeni dokumenti mogu se pomenuti u napomenama ispod teksta, s tim što bi se povezali s dokumentima koji se na bilo koji način objavljuju.

Najvažnije dokumente treba dati u latiničkoj transkripciji i u prevodu, a sve druge samo u prevodu. Uz dokumente treba dati podatak o arhivskom fondu i neophodne istorijske i filološke komentare.

Likovni izvori

Proučavaoci turskog perioda istorije jugoslovenskih naroda treba da organizuju izučavanje, prikupljanje i objavljivanje likovnih predstava turskih gradova, starih geografskih karata, slika iz svakidašnjeg života i predmeta materijalne kulture. Ovaj materijal treba sakupiti iz starijih evropskih publikacija, turskih rukopisnih knjiga i posebno rađenih umetničkih predstava. Posle izvršene evidencije ovog materijala objavljivanju treba pristupiti prema sadržaju ili prema izvoru.

Pitanja obnove kadrova

Razmotrivši situaciju na pojedinim odeljenjima i fakultetima Univerziteta u Beogradu, učesnici savetovanja su došli do sledećih zaključaka:

1. Trebalo bi nastojati da se na Filozofskom fakultetu u Beogradu, pri Odeljnu za istoriju, osnuje posebna katedra za istoriju Osmanskog Carstva, analogno katedri za istoriju Bizantije. Trebalo bi obavezati studente da istoriju Osmanskog Carstva slušaju najmanje dva, a najviše četiri semestra.

2. Trebalo bi da se na Filozofskom fakultetu u Beogradu pri Odeljenju za istoriju osnuje katedra ili, bar, lektorat za turski jezik sa elementima osmanskog jezika, paleografije i diplomatike. Za studije turskog jezika studenti bi mogli da se opredeljuju kao što mogu da biraju studije iz staroslovenskog, latinskog ili grčkog jezika.

3. Odsek za orijentalnu filologiju Filološkog fakulteta u Beogradu bi trebalo da proširi studije iz osmanskog odnosno turskog jezika i da studente obaveže na temeljnije proučavanje osmanske paleografije i diplomatike.

4. Filološki i Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu treba da sklope samoupravni sporazum i da uvedu praksu da svršeni studenti orijentalne filologije mogu svršavati postdiplomske studije na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta, a da svršeni studenti istorije mogu magistrirati na Odseku za orijentalnu filologiju Filološkog fakulteta.

5. Usvojeno je da se predloži Filozofskom fakultetu u Sarajevu da studije osman-skog jezika, paleografije i diplomatike dobiju tretman koji bi bio ravnopravan načinu studiranja ostalih oblasti u orijentalnoj filologiji.

6. Trebalo bi nastojati da Filološka i Filozofska osnovne organizacije udruženog rada Filozofskog fakulteta u Sarajevu sklope takav sporazum prema kome bi studentima istorije bilo omogućeno da slušaju predavanja i polažu ispite iz osmanistike, s tim što bi im se umanjile obaveze na grupi za istoriju. Isto tako trebalo bi omogućiti studentima orijentalne filologije koji su se opredelili za osmanističku specijalizaciju da jedan deo studija posvete istoriji Osmanskog Carstva.

7. Treba nastojati da se orijentalne studije, a posebno osmanistika, intenzivnije razvijaju i na drugim jugoslovenskim univerzitetima.

8. Treba nastojati da se u orijentalne studije uključe i pojedini naučni instituti, na prvom mestu Orijentalni institut u Sarajevu, i to na taj način što bi se na njima organizovali viši tečajevi studija i što bi se takvim ustanovama dalo pravo da izdaju uverenja o završenim višim studijima.

9. Treba iskoristiti postojeće mogućnosti da se na Sveučilištu u Zagrebu podstakne dalji razvitak altaističkih studija i, eventualno, iranistike.

10. Predložiće se Savetu republičkih i pokrajinskih zajednica nauke da razmotre mogućnosti osnivanja jednog jugoslovenskog naučnog centra u Carigradu koji bi u velikoj meri olakšao dalje istraživačke poduhvate u tamošnjim arhivama i bibliotekama.

*

Doneta je posebna odluka da se zamoli dr Mitar Pešikan, dopisnik član SANU, da izradi elaborat o odnosu filologije i lingvistike, a naročito onomastike i toponomastike, prema izvorima na orijentalnim jezicima i o mogućnostima njihovog korišćenja za potrebe navedenih naučnih oblasti. Ovaj elaborat će se štampati kao treća sveska *Pitanja savremene orijentalistike u Jugoslaviji*.

U Beogradu

16. decembra 1986. godine.